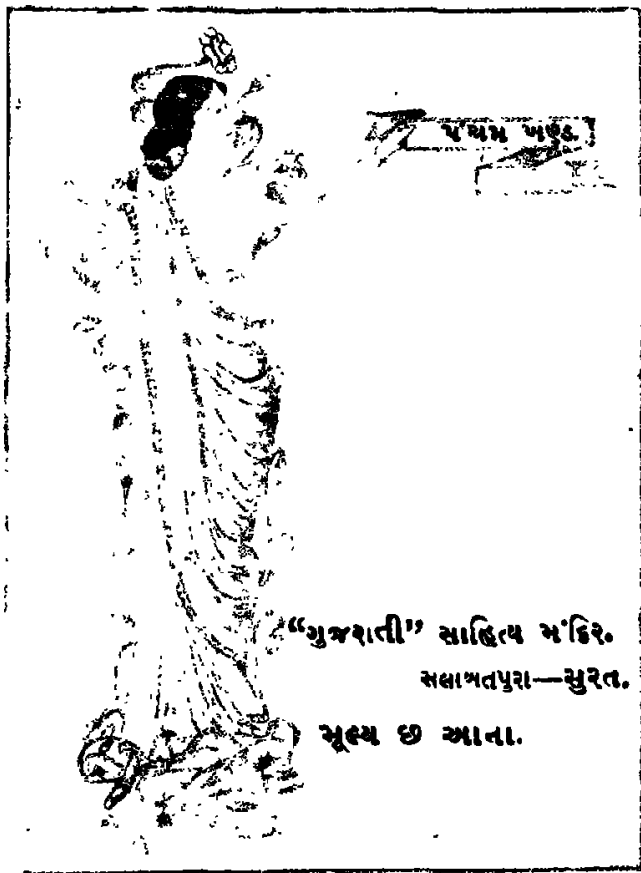

“ગુજરાતી” ગાયનમાળા.

પ્રથમ ખંડ

“ગુજરાતી” સાહિત્ય મંદિર.

સલામતપુરા—મુરત.

મૂલ્ય છ આના.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૌપીરાભિદ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૧૧૮૩ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ગુજરાતી સાયનમાળા

વિષય ૬ - : ૨-૧૨

ગુજરાતી ગાયન માળા પંચમ ખણ્ડ.

પ્રકાશક,
“ ગુજરાતી ” સાહિત્ય મંદિર
સલાબતપુરા—સુરત.

પ્રથમાવૃત્તિ સંવત ૧૯૮૦ પ્રત ૨૦૦૦

આ પુસ્તક બરાનપુરી લાગણપર આવેલા શ્રી “અંગિકા
વિજય” પ્રેસમાં હરગોવિન્દદાસ હરકીશનદાસે જાપ્યું
અને પટેલ જોકીશનદાસ ત્રિભુવનદાસે સુરત
સલાબતપુરામાંથી પ્રકટ કર્યું.

સર્વ હકક સ્વાધિન રાખ્યા છે.

મૂલ્ય છ આના.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
૧૫ ચૂકતા !

“ ગુજરાતી ગાયનમાળા.”

ભાગ ૧-૨-૩-૪ દરેકના છ આના.

કે.છપણુ ગાયનની ચોપડી ખરીદ પૂર્વે આ ગાયનમાળાને જોવા રખે ચૂકતા કારણકે આ ગાયનમાળા આજકાલ જન સમાજમાં એટલી ખરી લોકપ્રિય થયેલી છે કે જેની નકલો ચપોચપ હપડી ગણ છે તે તેની એકજ વરસમાં બીજી આવૃત્તિઓ કાઢવી પડી છે માટે હમારા માનવંતા ગ્રાહકને હમો સુચના કરીએ છીએ કે તમારા શોખને ખાતર છુક ખરીદવા પહેલાં આ છુકનેજ જોશો એટલે તમારા મનને સંતોષ થશે. આ ગાયનમાળામાં બીલકુલ બીજાસ ગાયનો દાખલ કરવામાં આવતા નથી એટલે તે આ ૧૩૬૪ કુટુંબોમાં સારી રીતે વાંચી શકાય છે, તેમજ જાણકોને પણ વાંચવાથી ગેરલાભ થતો નથી માટે રખે ચૂકતા !

— જો ખરીદો તો જો —

લાલ દીવો અથવા ભાગ્યહિન ભીખારણુ

(સચિત્ર) કીંઠ છ આના (આવૃત્તિ ૨ જ).

આ છુકની અંદર એક વિધવાની આત્મકથા હરિગ્મીતમાં એવી સરસ રીતે વર્ણવી છે જેને વાંચતાજ વાંચક તરફીન ખરી જાય છે. વળી તે વત હપરાત સારી સારી ગઝલો પણ અંદર છે જે વાંચવાથી બહુજ રસ પડે છે. જરૂર એકવાર જોવો. અથા છુકસેસરો બેચે છે.

“ગુજરાતી” ગાયનમાળા

પંચમ ખણ્ડ.

— — — — —
“એમાં શું?”

૧

હે સમજ સમજ બળવાન,

ફેરવે ફેશનનું એ સુકાન;—હે.

કસકસતી કંચુકીની તો પ્રમદા એ કરી લુસ ખાંચ,

પારસી જેવાં પોલકા ત્યાં તો આંખ્યાં ફેશન માંચ;

ટકાઉ ફેશની સાડી મુંદર બોયકોટ થઈ ત્યાંચ,

સીફ્ટાનને એ સ્થાન મળ્યું, જેથી સર્વાંગ દેખાય;

અખંડ કેશ કલાય ચિન્હ સોભાગ્યવતિનું ગણાય,

આજે બાલ કપાળ ઉપરના સેલુનમાંહી કપાય;

પવન તેવી પૂંઠે નહિ કંઈ હાણી.—ફેરવે.

૨

૨

કયાં નાસે ઓ મહ ઘેલી (૨)
 ગુજ ત્રાસે (૨) માન છકેલી
 અંગ અંગમાં, અનંગ રંગમાં
 જતી ઉમંગમાં, મોહન સંગમાં
 સૂંટવા રસ હેલી.....કયાં

રક્ત વણું આ બન્યું મુખના મારા પરની દાઝે,
 ખટક બોલી આ ચટક વાણી તારી મુખમાં ના છાજે;
 ઠાઠ્યાં નેણુ ઢીલાં થઈ લાજે, આતુર દર્શન કાજે,
 કંઈ સુવતીના અંતરમાં ના રસીયો કંથ બિરાજે;
 પડ પંથે ંહેલી ંહેલી-કયાં.

૩

પતિ પત્નીનું જોડણું, એજ સત્ય સંસાર છે,
 ખીજ સ્નેહ શાન્તિ તણું, વ્યર્થ અન્ય વ્યવહાર છે;
 જગતમાં નથી સૂખ લગ્ન સમાન;

હેવો પણ કરે સન્માન...પતિ.

મમતા ખીલે માનવ જીવન બંધાય,
 ધાયે ધાયે લલે દૂર, દૂર ધરથી ના થાય;
 શૂંગાર પ્રેમ કરુણા નીતિના પાઠ પુરા સમજાય છે.
 ઝોલા ખાતું પાશવ જીવન એ ખીલે સ્થિર થાય છે-પતિ

૩

૪

સુંદર સાહેબારે, મને શાને લીધી તારી બાથમાં ?
 રાક્યું હૈયું રહ્યું નારે હાથમાં.....સુંદર.
 આપું સાહેબોની એટીકેટ છે ?
 તું તો જેન્ટલમેન અપ-ટુ-ડેટ-છે;
 પ્રેમ મંદિરનું ચુંબન ગેટ છે,
 એતો ગૃહસ્થાઈની સરટીફિકેટ છે,
 સદા રહેવું રમણીઓના સાથમાં;
 સોનેરી જાળમાં પાડી ખુલ્લું ખુલ્લું ?
 થઈ ખરેખર એકંજ બૂલ—શાને.

૫

કેાચલીયાં કુક સુનાવે

ખીલી બસંત બહાર.....કેાચલીયાં.

કેાન સખી મોહે બસંત સુનાવે, મય તલસું બાર બાર
 પાપી પપૈયા પિયુ પિયુ બોલે, પિયા પરદેશી યાર-કેાચ
 છયા પિયા બીન જલે દીન રચના, જોબનવા દીન ચાર,
 મયે' નવ જોબના જોગન બનુંગી,

પિયા મીલન હુસ્વાર...કેાચલીયાં.

રસોડે રાંધવા ચાલો,

મને શેઠ બાફવાનું ચાલો—રસોડે.

હતા લડવઈયા સુરા પુરા, ત્યારે લેતા ખરછી બાલો;
તાકાત ગઈને હાથે કલમ લઈ, પીતા ચાહનો ખ્યાલો;
કામિની કહે હવે કત્તમને બદલે,

કડછી હાથમાં જાલો—રસોડે.

ચાલો નાંદનજી પાણીડે જઈયે, હાંડો ગાગર લઈ હાલો;
બજાયા ને ચટણી માટે મગાનો લાવજો તાજો મસાલો,
શેઠજી તળશે સજાયા, મેઢાનમાં

લગશે બિરૂજ લાલો—રસોડે.

અમે તો ઈસ્કના ખંઢા-મસ્ત બસ ઈસ્કમાં ફરીયે
બનાવી ઈસ્કના ફંદા-અવરના વાત દિલ ધરીયે—અમે.
જમાનો ઈસ્કનો આ છે, નમુના ઈસ્કના અહીં છે
ઈસ્કની આગમાં બળતાં, અવરના વાત દિલ ધરીયે—અમે
અહમના ઈસ્કમાં કંઈ છે—મજબના ઈસ્કમાં કંઈ છે
અજબ સહુને સહા કરતા, અવરના વાત દિલ ધરીયે—અમે

શાને સલુણી એ મન ભાવે

અજબ ભાવ દર્શાવે—શાને.

નયન નીચાં ઢાળી મલપતી આવે,

જોખન જોર કરી લખાવે—શાને.

અંતર વાણીયે સિમત થકી સમજાવે,

વચન વહતાં ક'ઈ લળી લળી જાયે—શાને.

હીલ ક'ઈ દખાવે, મન ક'ઈ ખેંચાવે,

ભાવરી એ બાળાં સુખે ક'ઈ ક'ઈ બકાવે—શાને.

બનો બાનુઓ પુરખા વાળી.

રાખો મોઢું ધુંધટમાં ઘાલી—બનો.

પદ પાઉડર ને છુટ પેટી કાઢથી,

કરે ઠઠારો બની ડાલી,

ફેશનને એટીકેટથી થઈ ગઈ થેલી ભરેલી ખાલી;

હાથ મારી ગાડી તો દમણ ચાલી—બનો.

વરેલી એ-ડસ્ટેડને ચોપાટીની થશે સૂની જાહો જલાલી

ડાલી વિનાના ખાલી—ખાંકને મારશે લાત કોરગો કંટાળી

હાથ આપ દેશે મું પાઈના મવાલી—બનો.

દિલની વાતો ના સમજાય,
 સુરખ મન કાં તું હરખાય—દિલ
 તન અર્પણ આતુરતા પૂર્વક, જગમાં પ્રેમ મનાય,
 અંચળ મનનો ચટકો ક્ષણનો, ચલિત ણની સરી જાય,
 અંતે જગમાં હાંસી થાય—દિલ.
 નરનારી નાદાન પરસ્પર વચન દર્ધ બધાય,
 વિકાર ઉભરો શાંત થાતાં, ધિક્કાર પ્રદર્શિત થાય,
 એ તે પ્રેમ કેમ કહેવાય—દિલ.

દિલ હય વહી જીલ દિલમેં મહોખત હો કીસીકી
 હય આંખ વહી જીલમેં શરફત હો કીસીકી.
 કહું હાથ શમે વસ્લ લગાને નહીં દેને,
 માશુક હો તુમ થા કે અમાનત હો કીસીકી.

(શાયર.)

શમાકો દેખ કર મયકીલસે યુ' કહતા હય પરવાના
 ને આહો જલના ઇરકમેં સુજ સાહી જલ નના

શમાકી બ કરારી કેા કહાં પહોંચેગા પરવાના
લરજના, પરથરાના, સર કટાના, સાફ જલ જાના
હોતા હય ઉન્હે રશક તો હો મેરી બલાસે
જલ જાય અગર જલનેકી આદત હો કીસીકી.

૧૨

ચહી દિન હય દુઆ લેલો કીસીકે કદમે મુઝ તરસે,
જવાની આ નહિં સકિત મેરી જાં ફીર નયે સરસે;
મે કહુ હો અગ્રે બારાસે, અગર બરસે તોયું બરસે,
કે જયસે મેહ બરસતા હય, હમારે દીદ આ તરસે.

(શયર)

કયામત હય કીસીકેા ખ્યાર કરના ઇસજ-માનેમેં,
કઝાકા સામના રખા હુવા હય, હીલ લગાનેમેં,
મીલા હોગા કીસીકેા, બાવફા અરહે મુકદ્દરસે,
હુવા હોગા કીસીસે-વસ્લ હમતો ઉમ્મલર તરસે.

૧૩

ખેલત હોરી રાધે શ્યામ,
શ્રી લક્ષ્મી નારાયણ બોમ-ત્રિભુવન કે ભૂપ શ્યામ-ખે.

ઇતસે ધાઈ, પ્રિયુભાણુ દુલારી, ઉતસે ધાયે શ્રીકૃષ્ણ
મોરાદી.

ઉડત ગુલાલ, લાલ ભરે બાદલ અથડી લીલા કરી
ધનશ્યામ.

રંગભર ભારત હૃય પીચકારી, ભિન્ન મઠ
સારી, રાધે ખેલત ધ્યારી;

ગોપી મંગલ ગાવત આનંદ બધાઇ
બને ગોકુલ ગામ-ખેલ.

છપાય છે ! છપાય છે !
થોડા વખત પછી બહાર પડશે.
“ગુજરાતી”
ગાયનમાળા.
પ્રથમ ખણ્ડ.
છા કીમત માત્ર છ આના. છ

દીવાંન.

૧૪

આ દુનીયામાં ગણાવા રામ ને રહેમાન
 બુદ્ધ થયા જ્યારે બન્યું કમલાગ્ય હિન્દુસ્તાન—
 ગોડકે ગોપાળ નામો, બુદ્ધ સરજ્યાં;
 ખુદા અલ્લા ઇશુ ને ઈશ્વર માતા મહા માયા-એક છે
 બુદ્ધો તપાસી શાસ્ત્રો, પુરાણાં વેદને કુરાન;
 રહીએ સંપે જો સમજો તો હિન્દુ મુસલમાન-એક છે
 એક ખીજનો દેશ કરતાં દુશ્મનને કયો ઘર પ્રવેશ
 જાગી બુદ્ધો વૈભવ આપણા આલ્યાં ગયા પરદેશ-એક છે

૧૫

હું મહમાતી માનવતી છું પરદ્યાને ગણું પૈનો
 પતી પ્રભુ મારી જીખ કહે છે એ પ્રભુ છે કદનો
 ઘરમાં પીટયા પુરી રાખે સાંકળ હઈ સીધારે
 છતાં બારીએ જો બેસું તો ધોકે ધોકે મારે;
 પરવશ થઈને રહેવું સદાએ એ ન્યાય છે કદનોરે-હું
 તહેવારે શુભ વસ્ત્ર સજી તો કહે સાહેબ કયાં આલ્યાં,
 નજીની વીરાએ બહેની પરણીને ઘર ઘાલ્યાં;

ખરેખરે આ બધો ખુલાસો વેશ ધારીની વહીનોરે-હું
 બધું ખરું પણ સર્જન હારે કયાં પુરૂષને મોટા
 સ્ત્રી સેવા કાળે સરજણી ખ્યાલ તમારા ખોટા
 થશે દરજ્જે એક કદીના કાકાના ને કંઈનોરે-હું

સોનેરી આ સમય સમજો અજ્ઞાન ત્યાગો હવે તો જાગો;
 વીનવે આ દાસ નાનો માતા તે સત્ય જાણો—
 જુલો કરી હો જો મેં તે કુર્જ સમાન માનો-માતા
 વીધી આ વિવેક તારો ફરજો બજાવનારો;
 દોષીત એ થનારો સત્યનો જુઓ જમાનો-માતા
 મહાત્મા જે વીર કહેવાયા, સત્ય ખોલતાં સપડાયાં,
 એ ઇશની કંઈ માયા, સ્વીકારી થઈને ડાઘા-માતા

પતી પત્નીનાં પ્રેમ બંધનો, મોડયા ના મોઢાએ,
 ડાંગે માયાં પાણી જુદાં થયાં નથી ના થાશે.
 પહેલાં એ બહુ બહુ સમજાવી પણ અછલ ના આવી;
 માફ કરો એ લંગોટે હું લોળીને બરમાવી.
 જે જેના તે તેના થાશે લોક બધા એમ કહે છે,
 બી ખીચડી એક બનેને પાપક પડખેરે છે.

ધન્ય સતીની ટેક જગતમાં, પુન્ય પ્રભાવે ભરી,
પુન્ય પ્રભાવે ભરી અનુપમ ખરી પરમ એ પુનીત
લાવથી ભરી.

ગંગાજળથી નીર્મળ જેનું સરળ સુકોમળ ચીત.
પતી વચનને ગણી ગીતા સમાન ગાય અહર્નિત ગીત;
સુનીતી જેની છે સહચરી ખચીત ખરી-પુન્ય.
અગમ નીગમના લેહથી જેની ગહન અતીશયરી,
ચંચળ થઈને જરા ચુકતાં પલમાં થાય પતીત,
રહ્યાં છે સકળ શારત્ર ઉચરી ખચીત ખરી-પુન્ય.

સર્વ શોભાને ધૃષ્ટી પર લાવે જે વીર
ભારતના સાચા શુરવીર.

ટેક કાજ પ્રાણ જે અર્પે સુભાગી
ભાસે સંસારી પણ અંતરની ત્યાગી
દેશ કાજ જે સમર્થે જીવનને શરીર-ભારતના.
ધન્ય ધન્ય એવા નરોની જનેતા,
જેની કુખે જન્મ વીર વર લેતા,
દેશ પ્રેમને શીખીને શીખાવે નરવીર-ભારતના.

મીનળમુંબલ.

૨૦

અમર રહો અમરપુરીસમ, નંદનવન વાડી

આ ગુજરાતની વાડી-(૨)

કૃષ્ણ ચંદ્રના, ખંસી નાદમાં, ગીરા ગુજરી ડોલે-(૨)

જેના સંતાનો, ઉચ્ચારો, વેદ મંત્રના યોલે (૨)-આ૦

દેવતરૂ ગુજરાત જગતનું

લાન કરાવે પ્રહાકર્મનું

જેના પાને પાને લખાયા, કર્મ યોગના લેખ-(૨)

‘અંહી’સાં પરમે ધર્મ, આપણું, જીવન સુત્ર છે એક

આ ગુજરાતની વાડી-(૨)

૨૧

પુટેલા તાર વીણાના તે અંધાશે ફરી પાછા-(૨)

પુટેલા પ્યારનાં વાળાં ન સંધાશે કદી પાછા.

હીવ.હોમાં પડયા ચીરા-તે સંધાશે કદી પાછા-(૨)

થયા ચીરા જીવરના તે ન સંધાશે ફરી પાછા.

પડયા જે મ્હાતના મુખમાં ઉભા થાયે ફરી પાછા-(૨)

ધવાયા જેવફાથી જે ન સાળ માયે તે પાછા,

પડેલા ઝખમ ખાંજરના-પુરાયે તે ફરી પાછા-(૨)
પડેલ. જીવમના ઘા તે ન રૂઝાયે કદી પાછા.

૨૨

મીઠા બોલે રાજહૃદય છૂત્યાં અમારાં
શસ્ત્ર વીના તમે આજ હૃદયાં લેદયાં અમારાં.
ભુલ્લી ગઈ છું બાન બુદ્ધિ ભેદ આપની માનીની;
તલપી રહી છું સાથ રહેવા રાજવી હું આપની.
લગવતી રેખા પડી છે જીઓ, આ તમારા હાથમાં,
રાણી થવા સરભાયલાં છો ખડેન શુર્જર નાથનાં.
(‘મંત્રી રાજ’ એવું તમારું શુજરાત કેવું છે ?)
છે કલ્પતરૂં દુનીયાતણું ને કામ દુર્ગા દેશની ?
શુજરાત ખીલ જણ્યો અમરાપુરી છે દેવની.

૨૩

જગતના જણ્યો લેદુઓ ? રસીક દિલના હીલાવર કે’
બતાવો કેઈ તો આશક... ..જગતના.
કરૂં તન બદન સૌડુલ. આપુ માગો જે તે સુલ.
ઝુરે આ કુમશુ બુદ્ધિભલ, બતાવો કેઈ તો આશક ?
મૃદુ આંખડી આંજી, શુંધી વેળી પુલકથી.
કંચુકી કસ કસતી બાંધી બતાવું કોને તે આશક ?
— જગતના.

ગુજરાત એવા જોગ છે ભલી હૈવ ભૂમિ રૂડી,
 પણ જાણવી ગુજરાતને નથી એ બાપની મુંડી.
 કહેશે જરા છે કેટલા વિદાને ગુણીજન ભલા ?
 સંખ્યા ગણાએ કયમ ગણી, નથી એ બાપની મુંડી.
 મહાત્મા મહર્ષી, કર્મવીરો, કયાં વસે છે તે કહો ?
 અધીકાર વીના પુછવું, નથી એ બાપની મુંડી.
 ગુજરાત રતનની ખાણ છે, કહું છું ખરું ભુંડી ?
 પણ વીના ઝવેરી જાણવું, નથી એ બાપની મુંડી.

સન્નારીઓની સાહ્યાળી પતિવૃત કેરો ટેક છે,
 કુમારીકાના કોડ સૌ પુરનાર પણ એ એક છે,
 પતિ એ પ્રભુ પ્રમદા તણો એ શારત્રીનો સિધ્ધાંત છે,
 કાન્તા તણો શૃંગાર સૌ સંસારમાં નીજ કાન્ત છે,
 એવા કાન્ત કંઈ મળે એવી યોજના બતાવો,
 લાગી અંતરમાં લાહ્ય તે સમાવો,
 વ્યાધી ઓછી આ નાના, ઉંડી ઉરની વ્યથાના,
 રોહાંશી પ્રિયદાના, ભલે મહાજન કે નાના,
 કોઈ તો કુમારીકાના, આ પ્રશ્નને પતાવો-એવા.

બોલ બોલ બોલ્યા આ લેહને તું બોલ,
 પીટ્યા ધુતી લીધા સુવા પુટેલા ઢોલ.
 મારો જોડાનો માર ચાલ પાઘડી ઉતાર,
 ત્રણ લોકના ઉતાર ઢેડ વાઘરા ચમાર.
 જુઓ સુધરેલા દેશની આ કુંભારની નાર,
 બોલ અલ્યા બોલ તારો રહેશે નવ તોલ,
 તું છે તુટેલી ઢોલ સુવા પુટેલા ઢોલ-બોલ.

લીયો રાજ ગુલાબનાં ફુલડાં ?

અમોલા અણ સુગંધાં,

મધુરાં મૃદુ કુસુમડાં-આ-લીયો.

સુધેલા, આજની કાલે, ન કરીમત પુષ્પની કંઈ છે,

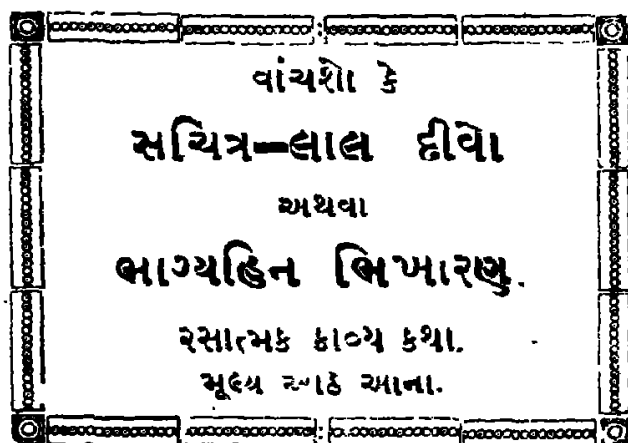
શ્રીમંતોના, શરણમાં જે, ગરીબોની, દશા એ છે.

કચરતાં ? મીચાતાં, જગમાં કંઈ કુમળાં ફુલડાં ?

કરમાતાં ? દુઃખાતાં રડતાં પ્રેમીનાં દીલડાં

પ્રેમનાં દીલડાં-લીયા.

બહાલા મીઠા બોલો તમારા મરમાળા,
 બહુ છુપું કરનારા, ઘેલાં હૃદયો વીંધનારા,
 કાળજીમાં કાપી કુણાં, કીધાં ઉર પ્રેમસુનાં
 પ્રેમની લેટ ધરાવો, હુલાવો, રસ બાળા,
 પ્રીયતમ વેચાણ બાળા, વીના મુદય તમારા,
 આધિન છું તારા સલુણી, રસભીની રસબાળ-
 બહાલા.

રાજા સંભાળ.

૨૮

પ્રણય અમૃત પીનારને મરણ દરકાર શા માટે ?
 ડુબ્યા છે તે તર્યા સાચા, પછી ભવ પાર શા માટે ?
 તમારું એક આસુ'ને અમારાં આંસુના સિન્ધુ
 બરાબર છે, પછી બાકી જમા ઉધાર શા માટે ?
 જીવન જો પ્રેમમાં ખોયાં, મરણ જો પ્રેમનાં જોયાં,
 જન્મવીએ સ્વર્ગ પશુ પ્રેમે, પછી અવતાર શા માટે ?

૨૯

ચાલ હવે ચાલ તને ખોલાવે રાજ,
 રંગ મહેલે તું ચાલ અલખેલડી.
 પ્રીતમના પ્રેમના પરાગમાં, ઓ ખેંદનડી ?
 બેઢી બની વરબેલડી ખેંદનડી-બેઢી બની-ચાલ.
 ગર્ધ હારી હું તો કેડા છોડ છોડ છોડ,
 માન ભૂખીઓ મહિલા શું મુખડું મરોડ ?
 પુરા કર તારા કેડા, મળી મન ગમતી જોડ,
 સખી ? સ્વામી સંગે રંગે ખીલજે રસીલી.
 જેમ વૃક્ષે વીંટાએલ વેલડી.....ચાલ.

ખ્યારી ઘુંઘટ પટ જોલ, કંઈક મીઠું મીઠું જોલ,
મારી રંગીલી,

બાધા બોલ્યાની લોલ, અંત સુધી રહું જબોલ-મારી
તને જોઈએ છીએ શું ?

લાવી આપશે ?

હા. હા. હા.

સાંગ સતારા હું જઈ, રેશમી લુગડાં હું લાઉં,
જમલપૂર, જોધપૂર, નાગપૂર, પંઠરપૂર, ઉદેપૂર,
જયપૂર, હીરાપૂર, રતનપૂર, મણીપૂર, રાયપૂર.
ત્યાંથી નવું નવું લાવું, મારી નવીને પેરાવું-મારી.

એ સાંભળો સાંભળો એક રહી ગયું

જાણે શું ?

સોનાપૂર.

ભુલ્યા ભુલ્યા, સોલાપૂર.

ભલે સોલાપૂર જાણે, તાજે ચેવડો મંજાવું
મહીં ચટણી મીઠાવું ગરમાગરમ ધમધમાટ (૨)
ઉપર પાણી ઠંડા પાણી, જાણે મીઠી મીઠી વાણી-મારી

૩૧

વૈશ્વ જન તો તેને કહીએ જે પીડ પરાઈ બાણે,
 પરદુઃખે ઉપકાર કરે ને મન અભિમાન આણે.
 સકળ લોકમાં સહુને વંદે, ન કરે નિંદા કે નીર.
 વાચ-કાછ-મન નિશ્ચય રાખે તો-ધન્ય ધન્ય જનુની
 તેનીર.

મોહ માયા વ્યાપે નહીં તેને દ્રઢ વૈરાગ્ય જેના મનમાંરે.
 રામનામ શું તાળીરે લાગી સકળ તીરથ તેના તન માંરે.
 વશ્ય લોભી ને કપટ રહિત છે કામ ક્રોધને નીવાર્યોરે,
 ભણે નરસૈયો એનું દર્શન કરતાં કુળ ઈર્ષાતેર તાર્યોરે.

૩૨

રાજા તારાં કુંગરીઆપર બોલે બીણા મોર;
 મોર ને બોલે પપૈયા બોલે

કોયલ કરેરે કલશોર-(૩) રાજા.

માઝમ રાત, વીજલડી ચમકે.

છાઈ ઘટા શી ધનધોર-(૩)રાજા.

કોકિલ કલરવ તું કરી, બળતી ને નવ બાળ.

હું સુતી પિયુ વિરહમાં, હુંડે હઠે જવાળ.

બાઈ મીરાં કહે પ્રભુ ગીતધર નાગર.

તું મારા ચીતકાનો ચેર-રાજા.

ચલતા પુર્ન.

૩૩

આંખે કહેકે દિલહીને હમકો કીયા ખરાબ,
 ચોર દિલ કહે કે આંખોને હમકો મુજકો ડુબા દીયા;
 બિગડા કાસીકા કુચ ન મમર હાથે મુક્તમે;
 દોનોકી જીદને ખાકમે મુજકો મિલા દીયા,
 ડાલ ગલે ખેયા મંચ રોએ રોએ જાનીયા.
 ઉંચી અટારીયા પીયા ખોલાવે. પતલી કમરિયા સો
 બલખાવે.

થક થક ગઇયાં મંચ રોએ રોએ જાનીયા—
 જોરા જોરી ઘુઘટ લાકે, જોમન રસ લુટે,
 ગલ લાકે લખ લખ કઇયાં—મયરોએ રોએ જાનીયા.
 ડાલ ગલે ખેયાં મંચ રોએ રોએ જાનીઆં.

૩૪

યુ' જુલમ કર ના જલિમ, હુતફા કરમકે બહલે,
 એક દીન પુઝે મીલેંગે જુલ્મો સિતમ કે બહલે-યુ'.
 ઇસ જુલમે ના રવાકી, આખર સજા મિલેગી,
 દોજખકા ગાર હોગા, ખાગે ઇસ્મ કે બહલે-યુ'.

ઈસ અયથે આરુપર, પુલા હુવા હય નાહક,
 મીટટીકી કબ્ર હોગી, બહો હશમકે બદલે-યુ.
 દોલત ન સાથ દેગી, અજમત ન પાસ હોગી,
 કીડે કદનમે હોંગે, બેહો હાશમકે બદલે-યુ.

અખબેના બંધન.

ગરીબી જ્યાં વહે નંદા, પ્રભુના ત્યાં ખરા બંદા,
 વરે ત્યાં કીર્તિ આનંદા, સરે ત્યાં સ્વર્ગની ગંગા.
 ગરીબીએ લખ્યા ઇતિહાસ, ગરીબીની વિધાતા હાસ;
 ગરીબી છે જીવનની આશ, ગરીબી છે જગતનો ધ્યાસ.
 ગરીબીથી વિવેકાનંદ, ગરીબીથી દયાનંદ અંદ,
 ગરીબીમાં હતા ગોપાલ, ગરીબીમાં દીપે છે લાલ.
 મહા જે હિંદવાસી નામ, ગરીબીનાં કયોં પથપાન;
 ગરીબી હિંદ કાદા પ્રાણ, ગરીબી ગાંધીજીના જાન.

૨૨

૩૬

મીઠી મીઠી સુરતી, બહાલી એ સુરતી,
ખ્યારો કનૈયો બનાવે ?

મીઠી મીઠી શી વાતો સુણાવે ?

ગોરી મહીયારી નૈયાં નચાવે ?

હિલ શાને કુમારાં લખાવે ?

હેયાં રસીલાં છુપાવે—મીઠી.

હું તો અજાણુ, ઠગારો કહાન,

ફાણી અજાણી દીવાની,

ઘવાણી અમારી જુવાની,

ખ્યારી ખ્યારી જતિયાં, ઇલકાતી છતિયાં,

બુચ્યો બનાવે મનાવે પટાવે,

ખંસી બળવી બુભાવે—મીઠી.

૩૭

મફં થારી સુરતપર દેવરીયા થેતો મોહીર,

અરે હં હાં દાં થેનો મોહીર—(૨)

જોઉં થારી વાટ દેવરીયા—થેતો

આહા મતીથેં જોલો દેવરજી, ડોહાં મતીથેં બોલોજી,

કીનરે પાડોશણુ થાને, કીનરે નખરાળી થાને,
 બસમે' કીયો મારા દેવરીયા—થે'તો.
 નૈન પટકહું તાલમે', કીરચ કીરચ હો જાય;
 મૈંથન નૈના કહ કયો, મન પહેલી મીલ જાય.—થે'તો.

ઘેરાં નયન નયાવતા પ્રાણુ. સ્યામલાં તરલાં,
 શરમાલાં, કામણુ કરનારાં,
 ન્યારા એ નવલાં,
 લોહ ચુંબક પાન, શુમાન મઢવાલાં—ઘેરાં.
 તીરછાં તીરોનો માર,
 તૂટ્યા હૃદયના તાર,
 દિલડાં વિંધી જાય કટાર,
 એનેનોની અમીધાર,
 ઝીલો નેહથી રસીલાં—ઘેરાં—

રાજતિલક.

૩૯

સુતરને તાંતણે સ્વરાજ્યની સિદ્ધિ સમાધ છે;
 ફડાં આ રંટિઆથી તો અમારે બાદશાહી છે ?
 સ્વતંત્ર હિન્દને રાખે, શરીરો રંકેના ઢાંકે;
 આપે તાંદુરસ્તી તો, અમારે બાદશાહી છે ?
 ગરીબી હો, ફકીરી હો, અખંડિત આત્મ શ્રદ્ધા હો;
 અમૃત આપડું રહી જો, અમારે બાદશાહી છે ?

૪૦

સહુ ફરજંદ ખુદાના છે, સહુમાં તુર ખુદાનું છે;
 અગર હો હિંદુ યા મુસ્લીમ, સહુ કુદરત ખુદાની છે ?
 પઠો પૂરાણ યા કુરાન, અવસ્તા, બાઇબલ, ઈન્જિલ;
 સહુમાં તેજ છે સરખું, સહુ કુદરત ખુદાની છે ?
 જ્યો મુખ રામ કે રહેમાન, અગર જયોસ્તુ કે ઇસુ;
 જૂદા છે નામ એ તોપણ, સહુ કુદરત ખુદાની છે.
 પ્રભુ છે કારી કાબામાં, મંદિરોને મસ્જિદોમાં;
 હરિ હકતાલ એ અમૃત, સહુ કુદરત ખુદાની છે.

પૂણ્યશાલીની પ્રસવભૂમિ, આ સોરઠ સ્વર્ગ સમાન,
સુશોભિત સ્વર્ગ સમાન.—

સદવર્તનથી સોહંતા, જનહિત ચિત્તમાં ચિંતનતા;
સુર તરુ જેવા સંતનીઆ, ચૌદ રત્ન સમાન.

સુશોભિત સોરઠ સ્વર્ગ સમાન.—

સંગીત ઉર રનેહ ગીતાના અમૃત સાવિત્રી સીતાના;
સુરમંગ સમ નિર્મલે અંગના, કરતી કુલ કલ્યાણ,
સુશોભિત સ્વર્ગ સમાન.—

કૌરવ પાણ્ડ ભાગ ૨ બે.

પીયુની સાચી માયારે, સ્વામીની સાચી માયારે, આ
જગમાં,
એ સુખસાગર, એ શુષ્ક ગાગર, એનાથી શાંતિની છાયા.
હાં એનાથી શાંતિની છાયારે—આ જગમાં,

સંગેને રંગેરે, સતી સાચે રાચેરે, કાચે તાંતણે બેડી

કાચારે;

હાં કાચે તાંતણે બેડી કાચારે,—આ જગમાં.

૪૩

ઝાંખ્ય જરા જંજળીરે, સચેત થેને ઝાંખ્ય જરા જંજળી;

કાંઈ નથી છોટું મોટું, તારૂં મારૂં સર્વે મોટું

શાને ભરમાયો ભાળી ભાળીરે—સચેત.

કાચા તણી કાચી માચા, રેતીના વચાયા પાયા,

ખોશો તક આશુ ઢાળી ઢાળીરે—સચેત.

૪૪

માનશાં ધરવાં કાંઈ ગોરીથી વેલા,

ના ઘટે દમવાં છે' દહને છળથી વેલા—માન.

તરસી આતકડી ચંદ્ર નીહાળીને. ભટકાં કરી કરી લાડે,

હાથે ન આવે ત્યારે નાંખી નિશાસા, અંગારા ખાઈ

આંસુ પાટે—માન.

ટોળા વછોહી હરણી એકલડી, ખા'વરી થાએ બળાએ,

વંન વંન ભટકે બેડી જડે ના તો, ઝુરી ઝુરીને જીવ

આપે—માન.

ધંભાશુંદરી.

૪૫

ભરત ભૂમિના વીર ખાળકનું હૃદય ધબકતોરે હાંરે
હાં હૃદય.

સ્વદેશ ભક્તિનું શુભ શોણિત રગ રગ વહેતોરે.
સુવર્ણ ભૂમિ ભારત આ પહેલાં હરનીશ કહેવાતી.
સ્મસાન સમાન કરી મુકી છુટીને લીખારી,
દેશ મહીં કંઈ ભૂખે મરતાં લાખો નરનારી,
મ્લેચ્છ સત્તાની એ બટ્ટીહારી જોઈ લેજો માની.
જોર આપણું રાવામાં રહી દો ગગન ગજાવી.
ન્યાય આપશે ન્યાયી સત્તા સુણીને આ ધ્વની.

૪૬

શું તેજ ભરતભૂમિ આએ;
પ્રહારસે બિના રવીવરની, વેદ ભૂમિ તે આએ-શું તેજ.
વશિષ્ઠ વિશ્વામિત્ર, વાં. મકિ વેદ વ્યાસ વળી પરાશરાદિ
શુદ્ધ સનાતન પ્રહા તેજથી, ઝળહળે જ્યોત સહાયે,
તે દિવ્ય ભૂમિ તે આએ, તે પૂણ્ય ભૂમિ તે આએ-શું તેજ

ભીખ ભીખ અર્જુન કણીદિ પ્રતાપી પૃથુને સમર સીંહ
નામે અમર ઉછળે છે ઉર જ્યાં આર્ય તણાં ઉતસાહે,
તે વીર ભૂમિ તે આએ, અમ આર્ય ભૂમિ તે આએ-શું
તેજ.

૪૭

ડરવું શું બહેલું મોડું જો એક વેળ છે મરવું લખ્યું,
તો માત સેવા કરી મરી કાં સ્વર્ગ માંહીના જવું.
કદી શબ્દથી કદી કર્મથી, સુખ ના દીધું દુઃખના હથું,
જન્મમયું જીવ્યું કે લોગજીવ્યું, તે જાણ સહુ ધુળમાં મયું.
હોય જે હરામી નકટ ને નકટ
મોટા થઈ બુલે માડી સેવનાં હા.

જેને દુકાલજી જેવા દેહાર, આંસુડાં ઢાળે,
આવે દયા નકાં—હોય જે.

૪૮

જગમાં મિત્ર ખરેખર અમુલ્ય છે
ત્રીવિધ તાપ ટાળે સદાચ-મિત્ર.
માત તાત કે પાસ પ્રિયાની, વાત ન થાય જે જરી જરી
મિત્રને તે કહેવાયે સહી.
વાત વિશામો હૃદય કરાર
સુખ દુઃખ વાત, કોને કહેવાય, મિત્ર વિનાય, મરવું.
સુંઝાઈ, હૃદય ભાર હલકો થાય-મિત્ર.

૨૯

૪૯

નજરીયાં ચારને યુગ મીલાઈ

ખીન શુન્હે ખીન મોતે જલાઈ-નજરીયાં.
અમરીત ધુંટા જન લે કહેકે

પીલાઈ ઝેરકી પીયાલી-નજરીયાં.
દીલારામ જો નહીં મીઠા, દીઠકો કયા આરામ.
જીનેસે મરના બલા, જીસે હો ખીશ્રામ.
કીસે કહું મોરે કમંકી કહાનીરે.

મીલે ન કોઈ સહેલાની-નજરીયાં.

૫૦

સાવરીયા તોરી લગનમે (૨)

લોક મુવે બદનામ કરતહે
કહે તેરા હુંટારે હાં જોખન તેરા હુંટારે-સાવરીયા.
બાટે ઘાટે મોહે રાજ સતાતે

કહે તેરા હુંટારે-જોખન તેરા હુંટારે-સાવરીયા.
જીયા હમારા જાયગા બિરહશે તોરી કસમ.
ફીર કીશ જીકી ખાયગા બાલમ તુ'મ જીઠી કસમ.
અરમો ફ્રેયાજશે કુચ્છ હમકો ઇશારા હોવે.
નામ હો આપકા ઓર કામ હમારા હોવે-સાવરીયા.

અહ્યાખ્યાય.

૫૧

છે જન્મભૂમિ જયકારીરે જય ભારતી માત અમારી
 ગૌરવ કરીયે નરનારીરે ભારતી માત અમારી
 હરિશ્ચંદ્ર ને ધર્મ રધુવીર ભાગવ સમ ભયહારી
 સતી સીતા તારા સાચીત્રી સતીઓ અથ હરનારીરે
 કયાં તે અનુપમ રત્ન અમારાં કયાં સતીઓ સન્ન.રી
 કયાં તે પ્રાચીન ગૌરવ સઘળું કયાં આ દશા ખીચારીરે

૫૨

જાણે ના કાંઈ લોળી બાળારે વળગ્યો છે કયાંથી
 વ્યાધિ વિરહ દુઃખકારી
 ચપળા છોડી દે બધા ચળારે — વળગ્યો છે કયાથી
 સખી હતી તું મદમાતી જણાયે સુકાતી બતી
 કાન્તિ કરમાતી સખી તારીરે બોલી દે બહેની
 કયાં થકી લાગી આ ખીમારી — જાણે ના કાંઈ
 ધડક ધડક છાતી શાને અંતરી થાતી
 ખીચુને મનાવી હો પુતારીરે પ્રજાગાવે શાને
 કામ ધુણીમાં કાય તહારી —

બધાધિ વધારે શાને બળતાને બાળે શાને
છાડે છાડાને હું તો હારીરે
પ્રીતમજી પાસે જ અભિમાન વિસારી—

૫૩

હવા કેઈ દીલની લાવે વિરહાનળ આ બુજાવે
કેઈ મારે કંથ રીઝાવે બની છું બહાવરી બાળા
આંખલડી રહે છે રોતી વાલમની-વાટ જોતી
પ્રીતમ તમ વીણુ સઘળા લાગે સુખ લોગ લાળા
પૌવન દિન રેન સતાવે અંતર રમર ધુન જગાવે
આઠે પહોરે અકળાવે ધારો મનહરમાળા—

૫૪

હુનીયા અજળ રંગત ભરી—
જળ બાહળસમ સૌ પલટે રંગત સ્થિર ન જરી
એ વિષવેલી દુઃખ ભરેલી વિષમ વિષય રસધરી
એક વિપતિ જ્યાં વિચરી ત્યાં અનેક આવે ફરી
જેઠ વિપત્તિ મનની જાતી સમતા સઘળી સરી
જગ અટવીમાં સહુજન ખાતા ખત્તા ખતજ કરી
તો પણુ તૃષ્ણા આશા ત્યાગી ભજે ન ભાવથી હરી—

૩૨

૫૫

હું નખરાળી નાળુક નાર મારે હાસીનો અવતાર
હાસીનો અવતાર તો પણ જળકે જોળવ ખઠાર
મને થાય મનમાં તો એમજ થાઉં રાજની રાણી
પણ પીટયુ આ પુટેલ કીસ્મત લઈ પારકા પાણી

૫૬

હુનીયા તણા દિવાના દીલસર મજાઓ છુટે
તુટે જીવનની દોરી આશા છતાં ન છુટે—
ખાજક મટી યુવાની આવે લડે દિવાની
તન ધન મળે તરૂણી આશા છતાં ન છુટે—
આવે પછી બુઢાપો ઘોળા થતાં નીમાળા
રેખાકી લાડી લાળા આશા છતાં ન છુટે—
પડી જાય દેહ પાપી મરી જાય મન કદાપી
મળી જાય માત્રીમાં સહુ આશા છતાં ન છુટે—

૫૭

કુધારે હિન્દ વાસીના હૃદયનો ગર્વ ગાળ્યો છે
જળકતા હિન્દ ગૌરવનો કુધારે ફાટ વાળ્યો છે
અમણુ અજાની મા બાપો મહત્તા આજરૂ માટે
સુતાના શત્રુઓ થઈને ગૃહે પૌસા સુતા માટે
વિચાર્યા વીણુ હૃદય વચને મરી મીથ્યા ગુમાનીમાં

જડી જે સંતતિ લગ્ને જુરે તે જાંઘગાનીમાં
ગયા તે પ્રહ્લ્લયયો ને પ્રીતિલગ્નો ગયા જ્યાંથી
પ્રજા તે વીર શુ' પાકે પછી ઉદ્ધાર તે ક્યાંથી

૫૮

હા સજની મારી નિર્મળ પાણીડા રૂડા ભરીયે
કાંચનના ઘટને શીરપર ધરીયે
સરવર જળમાં રહી માછલીયો જેમ પરસ્પર ગેલ કરે—
તેમ ઉછળતાં હૃદય આપણા રસમાં રેલમ છેલ કરે
જળમાં સારસ ભયું સુધારસ ઉપર અલિંગણ ગાન કરે
તેમ ખીલેલી યોવન કળીતું પ્રીતે પ્રીતમ પાન કરે
હું નીકળી જ્યાં પાણી ભરવા પીટયા ખળ પાછળ ફરતા
નખરેથી જો નજર કરું તે હાય હાય કહી મરતા
બની ઠની પનઘટ પર આવું ઘટમાં શું લઈ જાઉં
પાણી પાણી કરી કેંઈકે પુરૂષના હૃદય ભરીને લાવું—

૫૯

કર સુત સમજન જનનો સંગ
જેની સંગત પાપ હટાવે લાગે નીર્મળ રંગ
સ્વાતિ જળતું જેર બને જો ગૃહે કુર ભોરંગ
કરે માછલી તેજ નીરતું મોતી ભૂષણ અંગ—

તેથી કર સત્સંગ તણ્હે સહુ દુર્જનના હંગ
લોહાને કુંદન કર્તા કર સ્પર્શ મણી સત્સંગ

૬૦

જોધને વિચારી સંગ કીજીએ મનડું મળતાથી મળીએ
હંસલે યાજવ માળો નાખીયો જાણ્યું ચંદન હોશે
આચીતો પવન ઝકોળશે કાયા કાંટે વિધાશે —જોધને
આરસી સરીખા ઉજળા દેખતા નર રૂડા
ખીજને બોધ એ આપતા પોતે મનડાના કુડા—જોધને
હંસલે ઉંદરની કયા ગણી ઉંદર પાંખમાં લીધો
ટાઠ ગઈ ગુણ વિસર્યો હંસો પાંખનીલ કીધો—જોધને

હરિશ્ચંદ્ર.

૬૧

મન મયલ મિટે તને તેજ બઢે દે રંગ ભંગ કા લોટા
સૌ રોગ ટલે સૌ સોગ જલે કરે ભંગ અંગ કો મોટા;
જગ તાર જમે આજાર રમે નવ હાથ બઢેલ છોટા,
તન સાફ મન સાફ હો સાફ આદમી ખોટા—મન.

લે કંઈ કુધ મે ધોલા તો રંગ બના અનમોલા,
કયા ચાર ભંગકા ગોલા હર બાર યોલ બમ લોલા;
ઉઠ લોર ન હાકે ગંગ ચઢા લે ભંગ જમા લે રંગ,
નીરા લે ઢંગ દીખા દે જંગી કુંડી સોટા—મન.

૬૨

મેરે ગુલશનકા અગર કોઈ સમરકામ આયે,
ઈસે કયા બઢકે હય બઢો આપ કે ઘર કામ આયે—મે.
આજ હય કલ નહિ એ હોલતે દુનિયા કયા હય,
ચહી બહેતર હય કે સબકે મેરા જરકામ આયે—મેરે.
ખાલ ઔર માંઝ બી કામ આતે હયેં હયવાનોકે,
હકકે ? ઈન્સાન ન ઈન્સાન કે ગરકામ આયે—મેરે.
પાંચ ખીદમતસે કબી આપકી હટને કે નહિ,
કાટલો શોકસે મેરા બે ચહેસર કામ આયે—મેરે.

૬૩

રાત ચક સપના મયને બદ અય પ્યારે આજ દેખા—રાત
બા પહુંચી મયેં એક દેશમે હાય રાજન.
હુર હો બાતે ઉસ્કા રાજ દેખા.
બાતે ઉસ્કા તાજ દેખા લુટ બાતે સબસાજ દેખા
સુખપર પરતે ગાજ દેખા—સપના
રાજ તારાજ દેખા તાજ મહુતાજ દેખા
રાજ કે રાજકો આકૃતમે અથ સરતાજ દેખા—બા.

જાવોજી જાવ જડે દાનકે દિલાને વાલે
 દાનીક-હલાને-વાલે કહકર ફીર જાને વાલે
 ઉલટા સમજાને વાલે ધોકેમે લાને વાલે
 દેનેકે નામસે હો બાતમે ડર જાને વાલે—જાવોજી.
 દારા કહલાકે ફિરના દાનસે નાદાની કયસી
 જાચકકે જાચકે દેનેમે આનાકાની કયસી
 દુનિયામેં અચસે દાની યજને તુમ જયસે દાની
 તુમહો ફીર કયસે દાની કમ હોંગે અચસે દાની.
 જાવો ! જાવો ! જયહો ! જયહો !—
 અચસે કયાહો મહુતાજો કેા દીલવાને ખીલવાને વાલે—
 જાવોજી.

ખાવું મયેં માવેકા મલોંદા ખાવું મયેં મોતી ચુર
 લારવા ખાવું.

ખાવું મયેં પુરી જા સોધી વ ખસતા કચારી
 ખાવું મયેં સકર પાલા દોસેરા ખાવું
 ખાવું મયેં સિખરન સુતરફેની રેવરી મલાઇ
 ખાવું મયેં મથુરા છોકા પેરા ખાવું

૬૬

કયસે ધરૂં મયંતો ધીર હાય? મા કયસી ડરૂં મંય.—કયસે.
બાવાકો દુઃખ મોસે દેખો ન જાવે.

ઉઠતી કલેજેમે પીર? હાય? મા કયસી ડરૂં મંય—કયસે.

૬૭

ઉમાપતી નમું નમું શરણગતી નમું નમું
જટાધારી સંગલીયે પારવતી નમું નમું— ઉમાપતી,
કરો મહાદેવ દયા કરો દુઃખ પીર ખીથા.
તેશ નીમ નામ રડત જતી રતી નમું નમું— ઉમાપતી

૬૮

અરે નાદાન? અરે બે ધ્યાન? જરાતો માન? જરાતોમાન
નખો તું જાન હો હયરાન જરાતોમાન? જરાતોમાન.
કયસી રાની કયસી બાની કયસે લાલાશુ કે લાલ.
જાતે તેરી લગ્ની ચોરી બાકી મુખા જય ગોપાલ.
રીષીકા માન બે તું ફરમાન તો હોઈસ આન તેરા કહ્યાન
અરે અગ્યાન? નકર હયરાન જરાતો માન—જરાતો માન
—કયસી.

૬૯

પ્યારા હમારા તું હમે દે આગ્યા જાનેરી—પ્યારા.
ધ્રમ્વર ધ્રમ્છા અયસી હયતો લાગે કોન ઉપાય.
ફેર અઢાબો મીલના હોતે ફેરમીલુંગી આય—પ્યારા.

ભત્રૃહરિ.

૭૦

નારીના કટાક્ષ પાસે, પુરુષ છે શુભામ;
હાવ ભાવ કરીને, હરીએ પુરુષ હામ.
આ બ્રહ્મીનો વિલાસ, આદે મંદ હાસ;
મધુર વચન મંદગતિ, નાખે પુરુષ પાસ.
રણને વિષે બાણ કેટી, નર નિવારે શૂર;
આ કટાક્ષ બાણ હાસી, પાડે ચોપ પૂર.

૭૧

તારુણી ! તુજથી નથીરે જુદાઈ, શશિવદની સુખ પામું
હું આંહી;—તારુણી !
વદન મનોહર તારું લલિતા ! સૌરભ અમ જનન મુખદાયી.—
શશિવદની.
બ્રહ્મી વિક્રમ સ્મિત અતિ વિભ્રમ, નિરખી પ્રિયા ! ભૂહું
સરવરે કાંઈ— શશિવદની.
ત્રણસો સાઠ ત્યગી તુજનેરે આહું તુજ વિણ મુજ ક્ષણ કલ્પ
સમજાઉં.—શશિવદની.

૭૬

૭૨

જન્મયો જન્મમા તે; વૃથા જન્મયો!
જેને કામ શૂંગાર પીછાન નહી—જન્મયો.
મુજનયની નિતંબ ન કપરાં કયો કહી
આયુષ સર્વ અસાર થઈ.—જન્મયો.
જે સુખ નાર વિલાસ વિષે રહ્યુ,
તે સુખ અન્ય વિષે જ નહીં.—જન્મયો.

૭૩

પ્રિયાકા સગાગમ સબહેં હે આરા.
રતિંક શ્રમસે પરવેદ બિંદુ, માનો શોભત હે તારા;
ભારી નિતંબ પરી ઉર ઉપર અંગે અંદનકી ગારા—પિયા.

૭૪

કામ છે દુષ્ટ વિકારી, અહા ! પ્રભુ કામ છે દુષ્ટ વિકારી.
ઈંદ્ર સમાન પતિ અતિ સુંદર, અધ્વપાલથી છે ચારી-અહા ?
ત્રણસો ત્યાગી એકજનેઆહે, તેના ચિતમા છે બાર છીનળી
—અહા ?
ચિકક બાઈતુજને ચિકકતારી બુદ્ધિ. વિપરીત નાત વિચારી
—અહા ?

પથુ ! ફળજ મુંઢરે, પ્રાશન આપ કરો પિયુ ! મારા-પિયુ.
આપ અમર થઈ તખ્તે બિરાજે, પ્રગલ્ભિત પિયુ કરશે;
હું છું નાર અમર શું થાઉં, અરજ મારી ઉર ધરશે-પિયુ.

ભરથરી બ્રાતા ! વિચારીને તમે, કરો હું ઉપર ઠાપ.
વિષ્ણુ અપરાધે, (૨) તમે વઢો વચન આરોપ—ભરથરી.
છો શિર છત્ર, (૨) નવ લોયું નીતિ ધર્મ;
બંધુ પત્ની મમ માત છે, કેમ કરું અવિહિત જ કર્મ-ભરથરી
કટુ વચન આણુ, (૨) શિરપર મૂકો માં આપ;
આમળ વાત વિચારતાં, ભાઈ ! પામશે પશ્ચાત્તાપ-ભરથરી

સુષુ સ્ત્રી જીત ભરથરી ભૂપ ! ઉઝેની તારીમાં ન રહું રે;
રાખ ચતુરાઈ રહે હવે ચૂપ—ઉઝેની.
હવે માળવાનું અન્ન નહીં ખાઉં;—ઉઝેની.
વેગે અરણ્યમાં ચાલ્યો હું તો જાગી—ઉઝેની.
ધિકકધિકક લપટાણો મતિ મંદ;—ઉઝેની.
ફટ ફટ સમજ્યો ન નારી ફંદ;—ઉઝેની.
ફર્યો પિંગળના પાપી પંજ માંહ;—ઉઝેની.
વાગે ત્યારે સંભારજે તેના ધાય.--ઉઝેની.

આદ્યો જાગિં સાચો ક્ષત્રિય ધરી હામ--ઉઝેની.
તારી ઉઝેનીમાં રહેવું હરામ--ઉઝેની.

૭૮

અયે કમજાત પિંગળા તેને, બહોત દગા દીયા;
ભાઈ જે સા ભાઈ મેને, દેશ નિકાલ કીયા.--અયે કમજાત.
તેરે પર છતબાર રખા, તેં ખુરા કીયા;
જન્મ મેરા આજ તે ખરાબ કર દીયા.--અયે કમજાત.
નિહોંય મેરા બંધુ, માલવ દેશસે ગયા;
નઠોર કઠોર નારી જાત, દિલ મેં નહીં દયા.--અયે કમજાત.

૭૯

છોડદે અભિમાન માન અળતો મનવા મેરા છોડદે અભિમાન
રાજ પાટ સખ જૂઠે જાનો, કથું તું હોત હેરાન,
નારી ખ્યારી નહીં હે તેરી, મત કરનાં શુમાન; માન—
અળતો.

જૂઠી પ્રીત જગતકી દેખી, મત ભૂલે નાદાન;
બાહીર રંગ રૂપકું દેખી, મત હોનાં શુભતાન; તાન.—
અળતો.

ચલ જંગલમેં લેખ ધરેંગે, તણ જગત્ તોફાન;
જગત્ સ્વપ્નસે બાગત હોજ, શુરુસે લોનાં જ્ઞાન; જ્ઞાન.—
અળતો.

ધિછ મુવા ધિછ મુજને, ધિછ કામ વિકારલ,
જેણેરે ભૂલાવી મુને સત્યથી, કયાં નીચ વિચારલ,
લેખરે ઉતારો રાજ ભરથરી.

કમા કરોરે રાજ રંક છું, નારી અજ્ઞાન જાતલ,
અન્ય વખત આપું નહીં કડું, લાજ્યા માતને તાતલ;
લેખરે ઉતારો રાજ ભરથરી.

કપટ કૃપી રાણી પિંગળા ! એ શું જાણે વચનલ,
રાજરે તજ્યું તુજ કારણે, જે વચારીને મનલ;
✓ નિક્ષા દેને મૈયા પિંગળા.

તુરે ખોટી ખોટું રાજ છે, ખોટો સારો સંસારલ,
અલખ જગાવું વને એકલો, જેથી પામું ઉદ્ધારલ;
નિક્ષા દેને મૈયા પિંગળા.

રહોતો રાજ રસોઈ કડું, જમતા જાએ સ્વામીનાથલ,
દ્વીરે નીપજવું ક્ષણ એકમાં, જમીએ આપણ સાથલ,
લેખરે ઉતારો રાજ ભરથરી.

મદીરે કરાવું રંગ મહેલમાં, રાખું શુભ અવાસલ,
જેમરે જાણે નહીં જગતમાં, સાધો જોગ રહી પાસલ;
લેખરે ઉતારો રાજ ભરથરી.

મહેલરે તારાને રાણી શું કરું, કેવો શુભ અવાસલ,
ક્ષીરરે લોજન મૈયા શું કરું, નથી લોગની આશલ;
ભિક્ષા દેને મૈયા પિંગળા.

વાસી જંગલના ભેગી અમે, નહીં ગામમાં વાસલ,
વિષની વેલીથી અળગો રહું, નહીં નારીનો પાશલ,
ભિક્ષા દેને મૈયા પિંગળા.

ભગવાં ભેઠ રાજ ભરથરી ! દાવાનળ દિલ થાયલ,
માઈ કહો ન માણ કંથલ, લાગે દેહમાં લાલલ;
ભેખરે ઉતારો રાજ ભરથરી.

વધુરે શું વહું મૈયા પિંગળા ! કરું અરે કેટલો ઉચારલ,
બંધુરે જેવોરે બંધુ તળયો, માર્યો વચનનો મારજ;
હવેરે રાજને મૈયા હું શું કરું.

વાંકીરે વિધાતા મુને ભૂલવી, લખીયા લેખ તે લલાટલ,
આનુરે પ્રાયશ્ચિત હવે હું શું કરું, મારગ આપો પૃથ્વી
માતલ;

ભેખરે ઉતારો રાજ ભરથરી,
ત્રણસો નારીરે અન્ય આપની, માલવપતિ મહારાજલ,
એકને કારણે એને નવ તળે, પાપી પિંગળાને કાજલ;
ભેખરે ઉતારો રાજ ભરથરી.

મોહ છોડી દે મૈયા પિંગળા ! પ્રીતે કર સતસંગલ,
 સચું રે નથી રે દોષ કોઈનું, આ સંસાર પતંગલ;
 ભિક્ષા દેને મૈયા પિંગળા.
 દેતી હું તો ભિક્ષા દે મુને, નહીં કર કડું ગૃહ લાગલ,
 ગુરૂ ભારા રે રાષે થાશે, ચાલી જાય જમાતલ;
 ભિક્ષા દેને મૈયા પિંગળા.

પિતાલ ! આ કોપ તમે શો કર્યો;
 બેગી વેષ બાપુ ! શીદને ધર્યો.
 મરી ગઈ ઇ માત, વળી જાયો તાત;
 પિતા ઓથ કોની છે, ચોરમાન માત.
 ન બાપી કરી બાપુ ! જાશે નહીં;

સુણો મારા ખ્યારા પિતા ! હું છું દીન પુત્રી તમારી.
 ખ્યાર તણને જગવાં રે કીધાં, કોણ લાડે કોડે હો;
 વરાવશે હું છું કુંવારી, સુણો મારા ખ્યારા પિતા.
 અરજ પુત્રાતી કરવાં ધારે. શિરછત્ર શું બેઠ સંચરે;
 વનમાં વિસાત, - સુણો મારા ખ્યારા પિતા.

સોભાગ્ય-સુંદરી.

૮૩

ચાલો સહેલી (૨) ભુવનેશ્વરીના સઉ મળીને હરશન કરીએ,
 દુખ હરનારી, સુખ કરનારી મૂર્તી માની અંતર ધરીએ;
 ભાવ ધરી જો પુજન કરીએ તો ભવ સિંધુથી તરીએ,
 ચુવા ચંદન કુમકુમ કેસર અરચન કરીને મન ઠરીએ.
 અળીલ ગુલાલને પુષ્પ માળથી માને વધાવી મંદીર ભરીએ

૮૪

મારા તનમાં મનમાં ભર્યો છે ઠર્યો છે ભવ જાઉં ગજ જોતી
 વળી ગુમાવ્યું મેં ભાગતાં ભાગતાં (૨) નકવેસારનું
 મોતી-મારાં

હાલવું ચાલીવું હારીજી હાય, જીવ મારો ગલરાય,
 ફેદી ફરી મારું મલશે મોતી
 ગોરી હું કાઢીશ મોતી-મારાં

૮૫

આંખો ખોલી જો જીવ જા હીસે ફુનિયાં ફાની,
 શાની જીંદગાની રાજ રહેવાની નાની-આંખો
 આ ધન ધામ મેલી મર્યાબને વડી વજ્રફા,
 અંતે સાશવ્યાં અને યવનાં ધુલિ ધાણી-આંખો

અચિંતો હાબશે ટોટો અજલનો નો ફીસ્તો,
કરી લેને લલાઈ એજ છે સાચી કમાણી-આંખો૦

૮૬

તાત શાને કરો છો આતું કુડું કામ;
જેને રાખે શ્રી રામ કરે રહાય ઘનશ્યામ,
તેનું લઈ શકે કોણ નામ ?-તાત૦
પ્રહલાદને પીડી હીરણ્યકશીપુ,

પીતાજી કમાણી શા. હામ.

બુરે મ્હોતે સુવો પાપી અંતે થઈ બદનામ-તાત૦
મોહી સતીપર શંભુને બાળવા,

ભસ્માસુરે બીડી હામ.

બળી ભસ્મ થઈ ગયો જાતે બનીને બેદામ-તાત૦

૮૭

ધીમાં ધીમાં ચાલો મારાં પ્રાણુરે,

પગ નાભુકે તમારા આ મચકાઈ જશે કમર લચકાઈ જશે

ઓ સુંબણુરે-ધીમાં૦

નાભુકે વેલી પુલસમી કોમળ આ તુંજ કાચ,

ધડકે છાતી ધાસથી એ ચંચળથી ઓળખાય,

પરસેવાના બિંદુ આ બાઝયાં સુખે,

સુખ રાતું થયું થાકું અતી દીસે,

આ છાતીપરે દયો વિસામો સુખે-ઓ સુબણુરે-ધીમાં૦

એક સાંજને સમે ઉભી અટારી,
 પુત્ર ને લડાવે લાડ સતી નારી;
 નિહાળતી પતિની વાટ પ્રેમ ઘેલી
 હર્ષના તરંગમાં રમી રહેલી
 પતિ આવે સતી સામી જાય
 સ્ત્રીના મનમાં હરખ ન માય
 બાળકને પતિ પાસે ધરે
 ઝળકી વીંટી આંગળી પરે
 પાપીએ ભંભેયોં કાન
 એ વીંટી પર નરનું દાન
 સતી બીચારી ન જાણે કશું
 એ પતિને અંતર વસ્યું
 નહિ પુછ્યું નહિ ગાછીયું
 સાંભળીયું નહીં કાંઈ
 નિદોષીને મારતાં
 હયોં નહીં દિલમાંય
 બહાલી નહિ વામાં ગણી
 બહાલો ન ગણ્યો બાળ
 નાંખ્યાં નદીમાં જોડને
 જ્યો કારમો કાળ

વિદુષ્યચરિત્ર.

૮૯

હાં રે હું તો છાટી અંબેલી ખીલતી.
 તન અંબેલી વદન અંબેલી
 દીડ વસેલી છબીલી અંબેલી ખીલતી,-હાંરે.
 હાર અંબેલીને ગજરા અંબેલી;
 છાબ ભરેલી નવેલી અંબેલી ખીલતી.-હાંરે.

૯૦

મનેસહાય કરશે મોરારીરે,
 બહારે ચડશે ગોવરધન ધારી
 અહુલ્યા ઉગારી મીરાં બાઈ તારી,
 બેની ચીન્તા કરીશ નહીં મારી-મને.
 માંજરી બચ્યાંને ગગતાં ઉગારી,
 મોક્ષ દીધો ગજેન્દ્રો તારી.
 દ્રૌપદીના ચીર પુર્યાં ઘણાં તે રહ્યાંકારી-મને.

૯૧

મારા સસરાજી સરસ કણુલ મને,
 નોઈ લેજો રે આપ મારો રંગ,
 બતાવું છું ખરી ખુબી હું; રાજ,
 સ્ત્રી ચરિત્ર સરસ સાળીત કરું
 ચોકી દેજો રે સેતાની ચતરંગ-બતાવું
 કેદખાતું હવેથી મંચુર મને
 કરી લેજો રે હૈયે હોય ઉમંગ-બતાવું

૯૨

એ.....માથે મટુકી લઇ જાઉં.
 ખ્યાલ દેરી લાલને દુધલડાં પાઉં-એ
 હુંગોવાલણુ નાની નારી,
 ખ્યાલો મારો છે વિહારી,
 રંગે રમાડી રીઝાઉં-ખ્યાલો

૯૩

કોઈ દુધ લ્યો ફિલ રંગી
 શોખીલા શાણા ઉમંગી-હો-કોઈ
 કેદી પીયે કસુંબદો ગાંજો પીએ અણુધ,
 દારૂ દીવાના પીયે, દના પીયે, દુધ-હાં કોઈ
 એક અમીરસ દેવર. બીજો રસ છે પ્રેમ,
 ત્રીજો રસ ગોરસ બહો, પીધે કાયા હેમ-હાં કોઈ

ગોરી ગરવી ગાયનાં, ગોરાં મારાં હુધ,
 હું પણ ગોરી ગોરડી ગોઝું દીલ છે શુદ્ધ-હાં કોઈ
 હેમ કટોરો હાથમાં, માંહી અમૃતસાર
 ચતુર હોય તે ચિતવે, શુભ સમજે ન ગમાર-હાં
 કોઈ

૬૬

મને શોકો ના રસીલા છેલા મુકોને હાથ,
 ઝોરા હુકો ના છપીલા ંહેલા મુકોને હાથ,
 દહેરે મુકો અલખેલાં વેલાં આવું અંમાથ,
 મુકો કેડો, લાગ્યો નેડો
 છોડો છોડો સાથે તેડો,
 લોળી નારી, હામણુગારી,
 હું તો હારી, વાહરે ખ્યારી, શોકોનાં

૬૫

નેણુમાં નીંદ્રા ન આવે જરી,
 મારા રામ ગયા વનવાસરે-નેણુમાં
 હંસ વિના મારાં સરોવર સુનાં રે
 વાઘ વિનાની વનવ ટરે-નેણુમાં
 યંખી વિનાનાં માંનાં ખીજર સુનાં રે
 મંદીરીયાં સુનાં સીંધા રામરે-નેણુમાં

૫૨

૯૬

હાલો બહાલો લાલો મારા બાળા,
કુંવર મારા કાલો બુલોને આનંદમાં
લાગે મુંબડું બહાલું હાસ્ય મંદમાં
રહો માના વીસામાં ચમનમાં,
હસંતાં સુમનમાં, બહાલાંઓના વૃદમાં
હાલો મહાલો મામાના ભુવનમાં,
ઓહું આણે રખે રાજ મનમાં
જઈશું થોડા દિનમાં વતનમાં બુલંદમાં—હાં

૯૭

મેં તો બાલાસી જોગન, બિલાસી જવાન
શ્યામ પંછી ખીજોગન, બિલાસી જવાન
પ્રેમ ગ્રંથી ગુંથી આપો મંત્ર દાન—મેં
તોડે લીનો જોગનવા બિલાસી જવાન
રંગ લીનો સુમનવા બિલાસી જવાન
સઘ સિદ્ધિ નવ નીધી આપો મંત્ર દાન—મેં

૯૮

નજર કરો નાથ જરા જોળખી દયો નારી
હું હું તે ખીજ કે કંથ આપની જ પ્યારી?—નજર
હેમ પ્યાલો હાથમાં ને મ.હીં મીઠું કુમ

પીધું રયામા પાસથી શું તેની ભુલ્યા શુદ્ધ.
 કેણુ હતી કંઈ એ તે દુધની પાનારી?—નજર
 સુવાં કીધાં જીવતાં પરચો બતાવ્યો પૂર
 યાદ છે કે રાયજી એ જોગણીનું નુર?
 છાનો મંત્ર શીખવ્યો છે, એજ આ ઠગારી—નજર
 વિના વાંકે દંડીયામાં કેદ મુજને કીધી
 ચતુર સસરાજી સખત થોકી તમોએ દીધી
 કરી બતાવી મેં સાખીત શરત સર્વ મારી—નજર

૯૯

હાં રે હું તો છોટી ચંબેલી ખીલતી.
 તન ચંબેલી વદન ચંબેલી
 દીલ વસેલી છબીલી ચંબેલી ખીલતી—હારે
 હાર ચંબેલીને ગજરા ચંબેલી;
 છાજ ભરેલી નવેલી ચંબેલી ખીલતી—હારે

સ્વદેશી વિશુદ્ધ ખાદી તથા ફેન્સી કાપડ
 તથા ફેન્સી કીનારના ઘોતી બેટા
 કયાંથી મેળવશે.

શા. સાકરે મા. પ્રીજલાલ

ઠા. લીમડાચોક—સુરત.
 એકવાર જરૂર સલાહત લેશે.

સુતી ઉજળી

૧૦૦

મોહ ત્યાગ્યો રે મે'તો હવે મમતાના નામનો,
 રનેહ જાગ્યો રે ઠંડો વાગ્યો ફદીયામાં રામનો;
 ફડાઉપરથી ફડા જીતરથી, ઈંદરવણીસમી છે માયા,
 ભેતભેતામાં ફટ દઈ પુટે, કય કુપો છે આ કાયા
 અનાચારથી અજગો કીધો જય ભેગમાયા,
 ઉજળીઅજવાળ્યુ'તે અંતરમાર્ગજતાવી જ્ઞાનનો(૨)મોહ

૧૦૧

નથી સુખચેનની છાયા, દુખહ સંસારનીમાયા.
 અકળ સંસારની ઘટના, રચીવિપરીત જગરાયા.
 ઘડીમાં હર્ષ છલકાતો, પલકમાં આફતો પુરી;
 કદી હો લગ્નનો ઉત્સવ, કદી જહાઠની છુરી.
 સમજીએ આ જગત જંજળ ખોટા રંગ સંધ્યાના;
 પછી થાનાર ઘટનાના, હરખને શોક તે શ્યાના.

૧૦૨

વાલમ પાસે શે? જાશુ', પ્રીતમને જઈ મળશુ';
 મનના મેલા કુડા કપટીને. ભેટયામાં ફળ શુ'!

હર્ષ થઈ રી રવામી પાછળ,
 હજ આશા તું, એ છે મંગળ.
 મનમાનીતા મોહનવરનં દેવ ગણી પુણ્ય.
 હટીલી માહસ કાં કર તું.... વાલમં

૧૦૩

મારા સન્યાસી સુખણ, એકજ ભૂલ કરી મોકાણ;
 અળગેના બંધનથી છુટી, રાજ સંભાળની આણ
 હુરે અરણ સમી એ નાર, તું છે એ ધારી તલવાર;
 બાઝોદય અમારાં એ કે, પામ્યો વેજલ જેવી નાર.
 સ્વામી આજે થયો સુખનો પૂરો ઉદયભાણ;
 વીણા તું હું વેલો, અણત થેલો ને ધમસાણ.
 વેજલ બહાર ગામમાં રોડસુધાનાં બારે બુડયાં વહાણ;
 બાળત આમ, હરે રામ (૨)... મારાં

૧૦૪

હુનીયા બાળગરની માયા
 નજર બંધીના ખેલે સુખયા;
 દ્વંધ પલકમાં સો પલટાયા.....હુનીયાં
 નિઃસાર આ સંસારમાં, આરામકો સ્થાને નહિ;
 તેથીજ સાધુ સંતજન, મિથ્યા જગત માનો સહી.
 રંગ પતંગી છે આ કાયા,
 એક પલકમાં રંગ પલટાયા હુનીયાં (નજર.)

૧૦૫

રહેવું રહેશે સદા ધૈર્ય ધારી, રે જેવી રીતે રાખે ગીરધારી,
 ભવરણમાં ભુલી બાન, ખોયું વિશ્રામ સ્થાન,
 કરમે જડી છે લાચારી રે જેવી
 દીનદયાળ, જગતપાળ, જ્યારે લેશે સંભાળ,
 ત્યારે ચક્રશ હું સુખાકારી.... ... રે જેવી
 ભગવાનીયે કરી રંભડ, વાળ્યાં છે માથે ઝાડ,
 છાના રહો છપીલી નારી રહેવું
 ખેતરપાળ, વિરકુણાલ, જ્યારે સોનેરી બાળ,
 બીજશે વીહારશે વિહારી રે જેવી

૧૦૬

જાળે તૈયાર હો શીરી, યહાં ફરહાદ આયે' હય,
 સરમ કર ફર દીલબર, સખખ કે આબદ આયે' હય,
 મુલકકે ચાહકે છોટે બિરાદર, માલ લાયે' હય,
 ખડી તાલુમ દે દો, આગીયે બચતાલ આયે' હય;
 દીલબર મતવાલે મોરે પ્યારે, હો રાજહુલારે,
 મોરે ભુમરમે' માર કટારી, સાજન તુમપે વારી....હોરાજ

૧૦૭

સરવર તરવર સંતજન, ચોથા બરસત મેક,
 પદ્મભારથકે કારણે, ચારોં ધરી હય દેહ;

જાહે સ્નેહ હોયે કે નહોયે, સ્નેહીના મનમાં;
 છતાં ચઢાયે સ્થાયી રે'શે, ઉદારતા અમમાં—ભલે
 શું ધાર્યું ને આ શું થયું, પરિણામ આવશે હવે કયું,
 અંતઃકરણે આઘાતોથી તાપ તપે તનમાં;
 પ્રથમ પગથીયે ચુકી, ભૂલી ભામા ભવરણમાં—ભલે.

સત્ય પ્રકાશ.

૧૦૮

કહોજી કંઈ કામજીગારા આશાં કામજી કર્યાં ?
 કામજી કર્યાં, મનડાં મારાં હયાં—કહોજી
 કુમળાં કુમારાં દીલડાં છળથી એ છે અજાણ્યાં;
 ઘાવ કર્યાં વીજી કેવાં ઘાયલ કર્યાં—કહોજી
 કુમળાં તમારાં કાળજાં કાનીલ નયનના માર છે.
 દીલસર તમારી આંખડી બેધારની તદવાર છે
 નારી નયનનો પુરૂષ પર જૂદોજ કેા અધિકાર છે.
 ખીજે તો જીવન જેરને રીંજેતો બેઠો પાર છે.
 જાન જૂલાવી આશાં જાડુ લાયાં—કહોજી.

શીયળ, સદ્ધર્મનું પાલન, સદા શાન્તિ પતિસેવા
 સહનશીલતા વિના સ્ત્રીના હૃદય ભંગાર સૂના છે—
 સ્ત્રીયોચિત સદ્ગુણો વીણુ સહુ ભણ્યાં પણ નગણ્યાં ગણવાં
 વૃથાએ ભાર ભણતરના. ઊવન સંસ્કર સૂના છે—
 ખરી શોભા ન વસ્ત્રોથી ન સુંદરતા ન ભૂષણ છે
 ખરા શણગાર સદ્ગુણના વિના શણગાર સૂના છે—
 મળે કે ના મળે પ્રીતિ, ટળે કે ના ટળે દુખડાં
 છતાં સ્ત્રી ધર્મ તજવાથી અરે અવતાર સૂના છે—

આજ હું તો પરણ્યા પિયુથી રીસાભી
 મને મોહનજી આવી મનાવશે
 પાછળથી આવી એ પકડે પાલવડે;
 હું કહીશ મોહનજી મુકોને કેડલો;
 બોલ મારી મીઠડી ! બોલને રસીકડી ! એવું કહીને
 બોલાવશે.
 બહાલમનાં નેણ મારા ગિનડાંના ચોર માં મીઠા
 કળાયલ મોર
 કહેશે જો કંથ મને વગડાનું ઢોર
 તોય હું કહીશ કાળજાની કોર ક્યારે આવશે.

૧૧૧

તમે છેા હીન્દ ભૂમીનાં બાલ તમારી માત ભૂલશેના,
 માત ભૂલશેના, જનનીનાં ઋણ વીસરશે નાં—તમે
 એક તર્પણ દેવનાં ખીજે (પત્ત ઉધાર
 ત્રીજાં તર્પણ જન્મ ભૂમિનાં દેશોદયનાં દ્વાર—તમે
 માતૃભૂમિ ઉદ્ધારમાં અમ જીવનનો ઉધાર
 જન્મ ભૂમિના જગવશું અમે જગમાં જયજયકાર—તમે.

૧૧૨

કહેને બલી કાળજાની કોર કયાં જી'બાંધજે !
 બહાલમના વચનોનાં તીરથી વી'ધાંધજે !
 રસીલી શું તું રસીયાથી રમતાં રીસાંધજે—
 માળા શુ'થી મલકાતી હું દેવ સ્ત્રીજવવા બાતી,
 ત્યાં તારે તારની આંટી, પડતાં તૂટી વચમાંથી
 ચાળા એ છેડ અમે બાણી ચતુરાંધજે,
 મોહનને માનમાં મનાવતાં મું'ઝાંધજે—કાળજાં.

૧૧૩

બાંધ હું તો પરણી તોય કું'વારી;
 મને મળ્યો વૃદ્ધ બરથાર, મારો એળે ગયો અવતાર
 —બાંધ
 સામુ સતાવે નણુંદ ડરાવે મહેણું સહુ સંબળાવે,

કબોડલાંની કહાણી કહી મને પાડોશજી શરમાવે

—બાઈ

કુરે લગાવે પાણી જાઉં ત્યાં લોકો પાછળ આવે,
નવી કાકી કયાં ચાલ્યાં કહીને પીટયા મને જોલાવે

—બાઈ

૧૧૪

પુલડાં ખીચે વીણુએ બહેન ! અમારી પુલવાડી સોહાય,
એની કોમળ કોમળ કળીઓ કુણાં કાળજડાં કોરાય,
સુવાસે હૃદય સુવાસિત થાય, વિકાસે દૈક ભ્રમર લલચાય
વિલાસે બ્યર્થ સુધામય સુરજી એની મોંધેરી સરીખાય—
માળ ગુંથી આ અમોલી કોને કંઠ ધરાય !

મધુરી એની પગલ વહી વહી જાય, પૂજ્ય વીણુ કોનાં
પૂજન થાય ! મનની મનમાં સર્વ શમાય —

૧૧૫

આપણે કરશું દેશ ઉદ્ધાર;

ત્રીની ઉત્તતિ વિના દેશની ઉત્તતિ નહીં થનાર—આપણે

આપણે ઉજવળ છે અધિકાર—

કોશ્પોદેશને જશું, હક મેળવશું, મન કેળવશું,

આપણે નવી ભરત સંકર.....

તમે એ નિષ્કળ સર્વ વિચાર,

ગૃહરાજ્યની રાણી રમણી વીણ સુનો પુરૂષ સંસાર
 ભિન્ન ભિન્ન છે કાર્ય ઉભયનાં ભિન્ન ભિન્ન અધિકાર
 ચલવતાં બન્ને જગ વ્યવહાર—

૧૧૬

શાં ડાલે સમીરણ મંદ મંદ,
 તરવર શાં ઝીલે, સંધ્યા શોભા ભર સજની—
 રક્ત પ્રિયા રવિની પિયુ વિરહે
 લજ્જતી જતી ચડે અંદ્ર વરવા રજની—

૧૧૭

પીણ્યે ન પૂરાં અણમોલડાં અધુરાં,
 એ પ્રીતિનાં પાન,
 પ્રાણથીય મોંઘા છે મોંઘા મહેમાન,
 સીંચાય નેહ નયનોની પાંખડીયે પ્રાણ,
 આનંદના નિધાન, આ દીક્ષડાંના દાન—
 એક ઘુટડે જીંદગી એક અમર થઈ જાય,
 એવાં સરવર સ્નેહનાં પુરાં નવ પીવાય,
 અધુરાં એ પૂરાં, પૂરાં તે અજ્ઞાન,
 એ સ્નેહનાં નિદાન મૂકાવે માન—પીણ્યે.

૧૧૮

રસીલાં લોચનીયાં તલસાચ,
 મહ ઉભરાય નેહ ન માય,

ઘેન ભરાય અર્ધ મીઠાયા,
 અર્ધીરાં એ સહજે શરમાય—
 સ્મરથી શરીર વિંધાયાં,
 મનમાં પીયુની માયા,
 વિરહે કરમાતી કાયા,
 એ છાયા નવ છુપાય સહુ સમઝાય—રસીલાં

૧૧૬

અજળ દહેર આવે હૃદય સરમાં,
 જગત ક'ંઈક જુદું લાગે નજરમાં,
 નવીન ક'ંઈક દેખું નિશાકરમાં,
 અજળ એક આંસુ નયન ભરમાં—
 વીણુ નિશાએ સ્વપ્ન આવે આ જીવન ભરમાં
 કોઈ ક'ંઈક જોલે શ્રવણ પટમાં,
 કોણ ભેદ જોલે આ ઘટ ઘટના!
 દીલજરી ડાલે મીઠી લહરમાં—

સર્વોત્તમ સારાં ને સરતાં પુસ્તકો મેળવવાનું

ઉત્તમ સાધન.

જ્યોત્સ્ના ટેકાણું

‘ ગુજરાતી ’ સાહિત્ય મંદિર.

સલામતપુરા—સુરત.

મુચિપત્ર અલ્પા આનાની ટીકીટ બીકી મંગાવો.

ટુંકી થતી જીંદગીને લંબાવનારું સાધન.

જ્યોત્સ્ના—રે.

વીજળીનું હવાખાનું.

વીજળીથી દરેક જાતના દરદો કેાઈ પણ જાતની ઈલા સીવાય સારાં કરવામાં આવે છે ? જેવાં કે ક્ષય દમ, લકવો, સાંધાનાં દરદો નસોનું ગુંઠાઈ જવું અંડવૃદ્ધિ માથાનાં તથા પેટનાં તમામ પ્રકારનાં રોગો જ્યોત્સ્ના—રેથી દરેક દરદો તપાસીએ છીએ તેમજ દરેક માણસને બતાવીએ છીએ. એક વખત અમારાં હવા ખાનાની મુદ્રાકાત લેશે તે તમારાં મનને સંતોષ થશે.

ઈસ્ટેક્ટ કં મેરીકલ હૉલ

વારએ.પ્રીસની બાબુમાં સ્ટેશન રોડ—સુરત.

—: વાંચવા લાયક સસ્તાં રસપુર્ણ પુસ્તકો :—

બળવાની તૈયારી.

ઈ. સ. ૧૯૧૫ માં આખા ઉત્તર હિન્દુસ્તાનમાં લશ્કરો ફાટીને મોટા પાયા ઉપર બગવો જગાડવાની તૈયારી થઈ હતી અને છેવટની ઘડીએ તે યાજનાં ફુટવાથી તેમાં ભાગ લેનાર બંગાળીઓ અને પંજાબીઓને સખત મળ કરવામાં આવી હતી. આ બળવાની ઝીણામાં ઝીણી ખરેખરી વીગતો તેમાં આગેવાની ભર્યો ભાગ લેનાર સુપ્રસિદ્ધ બંગાળી એના— ક્રીસ્ટ શ્રી રામચંદ્રનાથ આનંધાલે નવલકથા જેવી રસીક ભાષામાં લખી છે તે તે ઉપરથી અમે ગુજરાતીમાં પ્રગટ કર્યું છે. મુદ્દયમાત્ર દસ આના (પોષ્ટેજ વી. પી. બુક.)

જુનામઠ સ્ટેટના કેળવણી ખાતાએ ઇનામ,
લાયબ્રેરી અને કન્યાશાળાઓ માટે મંજુર

કરેલી રસપુર્ણ સામાજિક નવલકથા,

શૈલખાળા અર્થાત આદર્શ પત્ની.

આર્ય સંસારમાં ઘેરઘેર ચાલી રહેલા સાસુ-નણંદના ઝગડાઓ, બહારગામ ભણવા જતા કોલેજીયનોત્તુ ચરિત્ર પતન તથા શુશિલ કુળવધુના સદશ્ણો ખતાવનારા એકથી એક રસીક ચોંદ બોધક પ્રકરણો છે. સામાજિક સ્થિતિનું હૃદય દ્રાવક દ્રશ્યજેવું હોય તો તુરત મંગાવો ચોરીજ નકલો છે. મુદ્દય માત્ર આઠ આના પોષ્ટેજ વી. પી. બુક લખો,

શ્રી 'મહાશકિત' સાહિત્ય કાર્યાલય

વારંજી શ્રીસ સામે સુરત.

છપાય છે ? છપાય છે ? ? છપાય છે ? ? ?

સચિત્ર ઐતિહાસીક નવલકથા.

વીરકુંભાલ

અને

દેવી કાંચનમાલા.

લેખક શિક્ષક—અડેરાવ માનાજી પવાર.

આ નવલકથાના નામથી કોણુ અજ્ઞાન છે. જેની અંદર શબ્દ લાલિત્યવાળી છટાદાર ભાષાથી લખવામાં આવેલું કુણુલનું જીવન ચરિત્ર કાંચન માળાની પતી લલિત તીખ્વરશ્શીકાનો કોષ યાદી અપૂર્વ વસ્તુ ગુંથણુ જેની અંદર સમાય છે.

પૃષ્ઠ સંખ્યા લગભગ ૩૦૦ છતાં કીમત રૂપીઆ સાડા ત્રણ. અગાઉથી ગ્રંથક થનારને રૂપીઆ બે વી. પી ખરચ જુદું.

લખો,

‘ગુજરાતી’ સાહિત્ય મંદિર

ત્રિવંનપુરા—સુરત.

સસ્તાં પુસ્તકો ?

ગુજરાતી ગાયનમાળા

ભા. ૧ થી ૫ દરેકના ૦-૬-૦

ગુજરાતી ગ્રન્થ સાગર. ૦-૬-૦

હિન્દ-પ્રીતન (સચિત્ર) ૦-૬-૦

લાલ દીવા. (સચિત્ર) ૦-૬-૦

મનરંજન ચલિક ગાયન. ૦-૪-૦

અતુર સુંદર શ્રી વિલાસ
અથવા

મનહર સરળ ગરબાવળી ૦-૨-૦

નરસિંહ મહેતા કવ પ્રભાત
સંગ્રહ. ૦-૬-૦

અભ્યાસ ભક્તિ સુધા. ૦-૬-૦

સ્વરાજ્ય-પ્રીતન. ૦-૨-૦

નવલકથાઓ.

ચલુત અને કુસુમ. ૨-૨-૦

મધુરુદન. ૧-૮-૦

સુરતીલાલ. ૨-૦-૦

છપાય છે.

વીર કુણાલ અને દેવી ગાયનમાળા.
(સચિત્ર)

રોશિત-તર્પણ. (સચિત્ર)

વીરાંગનાની વિભૂતિ અથવા

વેપકાલ ભાવ્યરવીનો અસ્ત. (સચિત્ર)

સુરતીલાલે લખેલી મોહિની અથવા
લાકુની દીકરી.

એ સિવાય તમામ ભાતના પુસ્તકો મળશે.

લખો—“ગુજરાતી” સાહિત્ય મંદિ:
સહાયત્વપુરા—સુ

ઐતિહાસિક વાર્તાઓ.

વીર-કથા ૦-૫

વીર દુર્ગાદાસ. (છપાય છે)

પ્રચીન યોદ્ધા. ..

છત્રપતિ ચિવાજી. ..

મહારાજા પ્રતાપ. ..

સચિત્ર કાવ્યો.

રંગમંચ ભંગ. (છપાય છે)

સંસાર-નૌકા. ..

દાનેશ્વરી કળા. ..

નળાખ્યાન. ..

ઓખા હરણ. ..

શ્રીમતી કૃષ્ણા કુમારી. ..

ઉર્દૂ નાટકો તથા ગ્રન્થો.

નૌકા મહેશ્વરી યાને ગરબો

ગોદાર કંઠાસી. ૦-૨-૦

દાગે હસરત ઉર્દૂ શીર્ષ કૃત્તિ.

ગાયન ભાષણ સાથે ૦-૮-૦

અન્ય કાવ્યો

ગાયન ભાષણ સાથે.

કાવ્યો પદ્ય અથવા

ભારતનું ભાવિ.

ગાયન ભાષણ સાથે. ૧

આ સુખ પૃષ્ઠ સુરત બરણપુરી ભાગ્ય ઉપર આવેલા શ્રી “અનાવિ:
પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં રમુભાઈ લલ્લુભાઈ દેશાઈએ લખ્યાં.

